

## Bölüm 17

# GELİŞİM DÖNEMLERİNE GÖRE MAHREMİYET EĞİTİMİ VE EBEVEYN TUTUMLARI

Sema ÜSTGÖRÜL<sup>1</sup>

### GİRİŞ

İnsan türünün döllenmeden ölüme kadar devam eden kendine özgü bir gelişim süreci bulunmaktadır. Gelişim aşamalarında bireylerin fiziksel, psikolojik, duygusal, sosyal, kültürel ve cinsel yönlerinde değişiklikler meydana gelmektedir. Bu gelişim alanları yaş dönemlerine göre değişiklik göstermekle birlikte, insan var olduğu sürece hayatında devam eden bir süreç olarak görülmektedir (Gürbüz, 2018). Yaşamın ilk yıllarında çok daha hızlı yaşanan gelişimsel değişimler, yaşı ilerlemesi ile birlikte yavaşlamaya başlar, fakat tek yönlü bir süreç olmadığı için hiçbir zaman tamamen bitmez ve gerilemez (Baran, 2011).

Gelişim dönemlerinin önemli alanlarından biri de cinsel gelişimdir. Cinsel gelişim bireylerin üreme organlarının gelişmesi ve yaşa bağlı üreme hormonlarının salgılanmaya başlaması nedeniyle bedenen, zihnen ve davranışsal olarak yaşanan birtakım değişimlerdir. Cinsel gelişim sürecinde aynı zamanda bireylerin cinsel kimliğinin oluşması ve cinsel kimliğe uygun davranışları kazanması da gerçekleşmektedir. Bebeklik döneminden itibaren kişilerin cinsel gelişim sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri için cinsel eğitimin verilmesi oldukça önemlidir (WHO, 2016).

Cinsel eğitim ile mahremiyet eğitimi aynı benzer ifadeler gibi algılansa da birbirinden farklıdır. Cinsel eğitimin amacı çocukların ve gençlerin ilişkiler, cinsellik, duygusal ve fiziksel sağlık konusunda bilinçli, tatmin edici, sağlıklı ve saygılı seçimler yapabilmeye yeteneklerini geliştirmek ve güçlendirmek olup; çocuğun gelişim süreci, yaşayacağı fiziksel ve duygusal gelişmeler, ailesine soracağı sorular ve özellikle kendi cinselliğini tanımlaması içermektedir (WHO, 2016; Haruna et al., 2018; NCSBY, 2022). Mahremiyet eğitimi ise cinsel eğitime göre

<sup>1</sup> Öğr. Gör. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD, sema84car@hotmail.com

çok daha kapsamlı bir kavramdır. Mahremiyet eğitimi; cinsel bilgilere ilaveten kendisinin ve başkalarının “özelini” fark etmesi, sosyal hayatta kendi özel alanını koruyabilmesi ve doğru şekilde sınırlar koyabilmesi gibi konular hakkında eğitim verilmesini içerir. Her iki eğitim süreci de ailede başlar. Bu bağlamda doğru bir cinsel eğitim ve mahremiyet eğitimi verilmesi için ebeveynlerin bu eğitimi nasıl verecekleri, nelere dikkat edecekleri, çocukların sorularına nasıl cevap verecekleri hakkında yeterli bilgi ve donanıma sahip olması gerekmektedir (Akcan, 2016; Çakır, 2015). Ailelere ve okullarda öğretmenler ile öğrencilere bu eğitimi verecek en önemli meslek gruplarından biri hemşirelerdir. Özellikle toplum sağlığı ve okul sağlığı alanında, hastanelerin çocuk servislerinde ve çocuk acil birimlerinde görev yapan hemşirelerin mahremiyet ve cinsel sağlık eğitimi verebilmeleri ya da istismar olgularını gözden kaçırmamaları için bu konuda eğitilmiş olmaları, bu alandaki etkin rollerini daha güvenle ve istekli gerçekleştirmelerini sağlayacaktır.

### **Mahremiyet Eğitiminin Önemi**

Cinsel eğitimi de kapsayan mahremiyet eğitimi, çocuklara ve ergenlere kendi ve karşı cinsin özelliklerini bilme, cinsiyete ilişkin rolleri öğrenme ve kabul etme, cinsel ihtiyaçları ve problemleri içinde yaşanan toplumun kültürel özellikleri doğrultusunda öğretmek amacıyla verilen bir eğitimidir (Diler, 2014). Verilen bu eğitim ile çocuklarda aile ve toplum yapısına uygun bir mahremiyet algısı gelişir. Mahremiyet algısı çocuğun sosyalleşmeye başlaması ve toplumun cinsel normları ile birlikte şekillenmektedir (Tarhan, 2012).

Mahremiyet eğitimi, cinselliğin, duyguların ve zekanın birlikte kullanılmasını gerektiren bir kavramdır. Çevremizdeki insanları ve kendi hislerimizi algılama duygu durumunu oluştururken, düşünme, yorum yapma, neden sonuç ilişkisi kurma zeka kullanım göstergelerindedir. Dünyadaki zeka ve duygunun birlikte kullanıldığı tek canlı insandır (Üncü, 2007). Cinsellik kavramı hem insanlarda hem de hayvanlarda var olan içgüdüsel bir eylemdir. İnsanları cinsellikte hayvanlardan ayıran ise insanlardaki duygu, düşünce ve hislerin varlığı yani mahremiyettir. Çocukluk dönemi ile başlayan insanlardaki mahremiyet ve cinsellik de özellikle ergenlik dönemine kadar çok geniş kapsamda bir gelişim gösterir. Bu nedenle çocukluk dönemindeki cinsel gelişimin ileri yaş dönemlerini etkileyeceğini de unutmadan mahremiyet eğitimine başta ailede olmak üzere tüm yaş dönemlerinde yaşamsal gelişime uygun verilmelidir (Aksüt, 2020).

Sağlıklı bireyler sağlıklı aileleri, sağlıklı aileler sağlıklı toplumları oluşturur. Bu bakış açısından yola çıkarak bireylerin cinsel gelişim süreçlerinin eğitim ile desteklenmesi hem bireyin sağlıklı gelişimini sağlayacak hem de toplumsal yansımaları olacaktır (Zeren ve Gürsoy, 2008).

### ***Gelişim Dönemine Uygun Mahremiyet Eğitiminin Faydaları:***

- Çocukların öncelikle kendini tanımasına yardımcı olur. Çocuğun kendine ve başkalarına saygılı olabilmesinin yolu kendini tanımaktan geçmektedir. Kendi özeline farkında olma, başkalarının özeline girmeme, kısacası davranışlarını kontrol edebilme mahremiyet eğitiminin verilmesi ile gerçekleşmektedir. Böylelikle çocuğun kendine olan güveni de artacaktır.
- Mahremiyet eğitimi ile çocuklar sorumluluklarının ve görevlerinin bilincinde olmaya başlar. Yaptığı davranışların, hataların sorumluluğunu almayı öğrenir.
- Çocukların kendi bedeninin farkında olması, kendi izni olmadan bedene dokunulamayacağını, kişisel alan sınırlarını ve bedenini nasıl koruyacağı mahremiyet eğitimi ile çocuklara öğretilmektedir.
- Özellikle ergenlik dönemi hormonların etkisi ile vücutta (zaman zaman ergende endişe de yaratan) fiziksel ve bilişsel değişikliklerin yaşandığı çok özel ve önemli bir dönemdir. Çocukluk döneminden itibaren mahremiyet eğitimi ve cinsel eğitim alan ergenler vücudundaki bu farklılaşmayı daha çabuk kabullenir, korkuları ve yetersizlik duyguları azalır.
- Mahremiyet eğitimi ile çocuk kendi ve karşı cinsiyetin farkında olur ve sağlıklı bir cinsel kimlik gelişimi gösterir (Diler, 2014; Livingstone, 2018; Çelik, 2020).

### ***Gelişim Dönemlerine Göre Mahremiyet Eğitimi ve Ebeveyn Tutumları***

Bireyler doğum ile başlayıp ölüm ile sona eren uzun bir gelişim süreci yaşarlar. Yaşam boyu devam eden gelişim süreci psikiyatri, psikoloji, antropoloji, pediatri, sosyoloji ve geriatri gibi birçok multidisipliner yaklaşımın ortak alanını oluşturmaktadır (Ceylan ve ark. 2020). Yaşam boyu gelişim kavramı, insanların biyolojik, bilişsel, sosyal, kültürel, psikolojik ve cinsel alanlarda bir yapılanma süreci olup, bireylerin bu gelişimlere uyum sağlamasıdır (Orth et al., 2012).

Kişilerin mahremiyet algıları ve cinsel tutumları kendiliğinden oluşmamaktadır. İnsanların kendisi, çevresi ve yaşam hakkındaki düşünceleri tutumlarını

yansıtmaktadır. Bu bağlamda incelendiğinde insanların tutumlarının içinde yaşadığı toplumun kültürel özelliklerinden, toplumsal değerlerinden, medyadan, sosyo-ekonomik durumlardan, dini inançlardan, aile yapılarından ve ebeveyn tutumlarından etkilendiği söylenebilir (Pop ve Rusu, 2015, Ceylan ve ark. 2020).

Tutum, inanç, davranış ve değerlerden oluşan mahremiyet eğitimi çocuğun ilk sosyalleştiği alan olan ailede başlar ve diğer sosyal alanların varlığı ile şekillenir. Çocuklar ile mahremiyet ve cinselliğe yönelik tutum ve düşüncelerinin ifade edilmesi çocukların sağlıklı gelişimi için oldukça önemlidir (Purba, 2012).

Gelişim dönemlerindeki yaşlar kuramcılara göre farklılık gösterebilmektedir. Mahremiyet eğitimi cinsel eğitim ve gelişimin bir parçası olması ve özellikle çocukluk döneminde verilmesi gerektiği göz önünde bulundurularak Freud'un Psikoseksüel gelişim dönemleri ele alınmıştır. Sigmund Freud, yaşamın ilk yıllarına büyük önem veren, ilk çocukluk yıllarında geçirilen yaşantının kişilik gelişimine etkisi olduğunu savunan bir kuramcıdır (Cüceloğlu, 2014; Sağlık, 2021).



Şekil 1. Freud'un Psikoseksüel Gelişim Dönemleri

### ***Bebeklik Döneminde Mahremiyet Eğitimi ve Ebeveyn Tutumları***

Mahremiyet eğitimini içine alan cinsellik kavramı, döllenme ile başlayan, yaşam boyu belirli aşamalardan geçerek gelişen, bedensel, psikolojik, sosyal, kültürel, ekonomik boyutları olan, hayatın ve kişiliğin ayrılmaz bir parçasıdır. İnsan hayatında gelişimin en hızlı olduğu dönem erken çocukluk dönemidir. Bu dönemde, çocuğun ileriki hayatında etkili olması yönüyle de önemli olan fiziksel, psikolojik, cinsel, duygusal ve bilişsel alanlarda gelişme görülmektedir (Cüceloğlu, 2015; Kahraman ve Pekdoğan, 2020).

**0-1 Yaş Dönemi (Oral Dönem):** Henüz kültürel normların farkında olmayan bebeğe mahremiyet eğitiminden çok cinsel gelişiminin özellikle anne tarafından desteklendiği bir dönemdir. Cinsel gelişimde en önemli ve kabul edilen Freud'un teorisine göre, çocukların cinsel gelişimini bedeni tanıyarak gerçekleştirildiğini vurgulamaktadır. Bu dönemde bebek bakıma muhtaçtır ve hayatta kalabilmesi için besini ağız yoluyla alır. Eline aldığı her nesneyi ağzına götürerek anlamaya çalışır ve emme, çiğneme, ısırma gibi eylemleri, onun için başlıca zevk kaynaklarıdır. Yani 0-1 yaş dönemi oral dönem olup, bebeğin haz bölgesi ağızdır (Cüceloğlu, 2015; Gündoğdu, 2016). Burada kullanılan haz kelimesi cinsel haz anlamına gelmemektedir. Çünkü cinsel haz erişkin insanlara ait bir duygu ve cinsellik de onun davranışa yansımış halidir. Oral dönemdeki bebeğin annesi tarafından sevgi ile beslenmesi hem anne bebek arasındaki bağın gelişimini sağlar hem de sağlıklı bir cinsel gelişim yaşanır. Bu döneme ait en iyi iletişim bebek ile anne arasında gerçekleşir. Bebeğin anne ile göz teması kurarak emzirilmesi, bebeğin objeleri ağzına götürdüğünde bebeğe bağırılmaması ya da şiddet gösterilmemesi bebeğin cinsel gelişimini ve iletişimini etkileyen, dış dünyaya güvenini arttıran önemli davranışlardır (Lawrence, 2005).

Oral dönemde olan bebeğin ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması gelecek yaşlarında normal olmayan kişilik özelliklerinin gelişimine sebep olabilir. Örneğin; bebek anne tarafından istenmeyen bir bebek ise bebeğin bakımı konusunda ihmal ve istismarlar yaşanabilir. Bebek tarafından algılanan bu tür ihmal ve istismar bebeğin tüm gelişim alanlarında ve cinsel gelişiminde sorun yaşanmasına neden olur. Freud'a göre bu dönemde yaşanan gelişim problemleri bebeğin erişkinlik hayatına kadar yansımaktadır. Bu bebeklerde erişkin hayatında aşırı iyimser davranış gösterme, daima karşı taraftan onaylanmayı bekleme, bağımlı ve pasif olma gibi kişilik özellikleri gelişebilir (İnanç ve Yerlikaya, 2014).

**1-3 Yaş Dönemi (Anal Dönem):** Çocukluk döneminin 1-3 yaş arası anal dönem olarak kabul edilmekte ve bedeninin kontrol edebilme duygusunun ve kendi ilişkilerini belirleme isteğinin yaşandığı haz bölgesi genital bölgedir. Bu nedenle 1-3 yaş dönemi tuvalet eğitimi için en uygun dönemdir. Çocuk bu dönemde anal bölgesinin keşfini ve hazzını yaşar (Cüceloğlu, 2015). Henüz anneye bağımlı olan çocuğun cinsel gelişimi yine anne ile arasındaki iletişime bağlıdır. Çocuk gaitasını yaptığında vücudundan bir parça kopmuş gibi hissedebilir ve üzülebilir. Bu bağlamda ebeveynlerin ya da bakıcının tutumu çok önemlidir. Bu durumun oyun ile çocuğa anlatılması, çocukta bir şeyler başarabilme ve bağımsızlık duygusunu geliştirmekte ve cinsel gelişimi sağlıklı yönde tamamlanmak-

tadır (Esencan ve Rathfisch, 2017). Tuvalet eğitimi verirken, çocukla ilgilenen kişinin (anne/baba ya da bakıcı) emir verici konuşması, şiddet içeren ifadeler ve davranışlar sergilemesi çocuğun cinsel gelişimi dahil tüm gelişim aşamalarını etkilemekte, hatta kalıcı hasarlar bırakabilmektedir. Bu çocuklarda özgüven eksikliği, cimrilik, saldırganlık gibi duygular geliştirebilmektedir (Conk ve ark, 2013; Esencan ve Beji, 2015).

Bununla birlikte bu dönemde çocuk kendi bedeninin ve mahreminin farkına varmaya başlar. Ebeveyn tarafından çocuğa bu özel alanlarının öğretilmesi ve gizlenmesi gerektiği çocuğa iki yaşından itibaren anlatılmalıdır. Başkaları tarafından bedenine dokunulmaması, yalnızca ihtiyaçları gereği ebeveynlerin ya da bakım verenlerin ya da hastalık durumlarında sağlık çalışanlarının dokunabileceği öğretilmelidir. Çocuk kendi özel alanlarını öğrenirken başkalarının da özel alanlarına dokunmamayı ve saygı duymayı öğrenmektedir. Merak duygularının fazla olduğu çocuklar bu dönemde cinsiyet farklılıklarını, özel bölgelerini ayırt etmek için görmek isteyebilir. Ebeveynler böyle bir durum ile karşılaştığında başkasının özel alanlarının da görülemeyeceğini anlatmalı, bu alanların bireyin kendine özel olduğunu açıklanmalı ve kimseye gösterilemeyeceği anlatılmalıdır. Çocuğun merak ve öğrenme duygusu geçiştirilmeden çocuğun kendi cinsel organları üzerinde ya da kitaplardaki basit resimler gösterilerek çocuğa anlatılmalıdır. Bu dönemdeki çocuk için kız çocuklarının cinsel organının bir üçgen gibi çizilmesi, erkek çocuklarının da küçük bir penis şeklinin çiziminin gösterilmesi çocuğun yaş dönemi için cinsiyet farkını anlaması açısından yeterlidir (Orlando Health, 2022). Çocuk “özel alan” kavramını anlaması ile birlikte bu bölgeleri de kapalı tutacağını, çıplak dolaşmaması gerektiğini öğrenmelidir. Örneğin ebeveynlerin çocukları deniz ya da havuzlara çıplak olarak sokmaması gerektiği, mutlaka özel alanlarının kapalı tutulması gerektiği anlatılmalıdır. Kendi bedeninin başkalarının yanında çıplak olmamasına aşına olan çocuk, bir başkasının da çıplak olmasından ya da kendisinin kıyafetlerinin başkası tarafından çıkarılmasından rahatsızlık duymaya başlar. Bu durum çocukları cinsel ihmal ve istismarlara karşı da korumanın ilk adımını oluşturmaktadır

Özel alanlarının gizliliğini öğrenen çocuğa aynı zamanda özel alanlara saygılı olmanın da öğretilmesi gerekmektedir. Ebeveynler çocukların altını temizlerken ya da üzerini değiştirirken mutlaka başka bir odaya geçmelidir. Bu davranış “Senin bedenine ve mahremiyetine saygı duyuyorum” anlamına gelmektedir. Bununla birlikte çocukların cinsel organlarının sevgi ya da şaka objesi olarak algılanmaması ve çocuğa da yansıtılmaması gerekmektedir. Cinsel organına

dokunularak sevildiği ya da şaka yapılabileceği hissettirilen çocuğun mahrem alanı ihlal edilmiş olmakta ve bu durumu normal olarak algılayıp o da öyle davranabilmektedir. Daha da kötüsü çocuğun özel alanına yabancı biri dokunduğunda bunun iyi ya da kötü bir davranış olduğunu ayırt edemez. Çocuklarda sağlıklı cinsel kimlik gelişimini önlemek için çocukların cinsel organları şaka konusu yapılmamalı, okşanmamalı ya da çocuğun cinsel organı için farklı isimler kullanılmamalıdır.

Tuvalet eğitiminin başladığı bu dönemde, çocuğun tuvalet sonrası kendi beden temizliğini yapmada bakım veren kişinin yardım etmesi oldukça normaldir. Çocuk yaklaşık dört yaşından sonra motor becerilerinin de gelişmesi ile birlikte artık kendisi tuvalet sonrası kişisel hijyenini yerine getirmesi için teşvik edilmelidir. Tuvalet eğitimi sırasında kullanılan lazımlıklar evin tuvaletinin olduğu yerde olmasına ve mutlaka mahremiyetine dikkat edecek şekilde kapıyı kapalı tutarak tuvalete oturmasına dikkat edilmelidir. Bazı ebeveynler bu süreçte lazımlıkları evin oturma odasına getirerek çocuğa tuvalet alışkanlığı edindirmeye çalışmaktadır. Bu davranış çocukta tuvalet sırasında mahremiyetin önemli olmadığı algısını oluşturabilir (Yılmaz, 2015).

Amerikan Pediatri Akademisi bebek ölümlerinin önüne geçmek için bebeğin uyku pozisyonuna dikkat etmenin önemli olduğu, bebeğin bakımından sorumlu kişi ile bebeğin ilk altı ay aynı odada uyuması gerektiği vurgulanmıştır (American Academy of Pediatrics, 2022). Bebeğin cinsel gelişimi ve mahremiyet algısı bakımından altı aydan sonra ebeveyn odasında değil, kendi odasında uyuması alışkanlığı kazandırılmalıdır.

**3-6 Yaş Dönemi (Fallik Dönem):** Okul öncesi dönem olarak geçen 3-6 yaş dönemine aynı zamanda fallik dönem adı da verilmektedir. Fallik dönem, ilk cinsel farkındalık dönemidir. Çocuk cinsel organlarını keşfeder, kız ve erkek cinsiyetine sahip olma bilinci oluşur ve toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmeye başlar (Babaoğlu, 2014)

Freud'a göre bu dönem cinsel kimlik gelişimi nedeniyle özel bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde kız çocukları elektra kompleksi, erkek çocukları oedipus kompleksi yaşarlar. Elektra kompleksi, kız çocuğunun babaya karşı anneyi kendine rakip görmesidir. Oedipus kompleksi de erkek çocuğunun anneye karşı babayı rakip görmesidir. Bu dönemde çocukların cinsiyete özgü davranış kazanabilmeleri ve sağlıklı bir cinsel kimlik gelişimi gösterebilmeleri için kız çocuğu anne ile erkek çocuğu baba ile özdeşim kurmalıdır (Esencan, Beji 2015). Fallik dönemde çocuklar dokunma yolu ile kendi cinsel organlarını

keşfeder. Ebeveynler bu durum karşısında endişe ve panik yaşayabilir. Bu nedenle çocuk cinsel organına dokunduğunda kopacağını, düşeceğini veya çürüyüp yok olacağını söyleme eğilimi vardır. Özellikle penisine dokunma ile zevk almayı keşfeden çocuğa karşı söylenen bu sözler çocukta penisini kaybetme korkusuna yol açar ki buna “Kastrasyon korkusu” adı verilmektedir (Esencan, Beji 2015). Bazı erkek çocuklar penisin düşeceği korkusu ile koşmayı gerektiren oyunlardan bile uzak durabilmektedir. Oysa bu dönem cinsel organından zevk almayı keşfeden çocuk sağlıklı bir şekilde kendi bedenini tanımaya başlamıştır. Bu dönemde çocuklar zaman zaman dokunma ya da sürtünme yoluyla masturbasyon yapabilirler. Çocukların bu davranışı cinsel gelişim açısından oldukça doğal ve sağlıklı olarak kabul edilir. Buradaki ayırıcı yaklaşım çocuğun sürekli masturbasyon yapmaya eğilimi içinde olmasıdır ki, böylesi bir durumda bir çocuk psikoloğundan destek alınması önerilir (McClure, 2022).

Bu dönemde çocuklarda cinsel kimlik kazanımı ile birlikte kendi ve karşı cinsin bedenini tanımaya yönelik cinsel sorular başlar. Özellikle erkek çocukların her iki cinsin de penisi varmış sanması ama olmadığını öğrenince kendisinin de kaybedeceğinden korkma duygusu olabilir. Bu dönemde çocukların “Ben nasıl oldum?, Bebek nasıl doğar?, Neden erkekler ayakta, kızlar oturarak tuvaletini yapar? gibi soruları vardır. Ebeveynler bu sorulara sıradan bir soruymuş gibi, yumuşak ve sevecen bir ses tonuyla, çocuğun anlayacağı basit sözcükler kullanarak, ayrıntıya ve mahremiyete girmeden cevap vermelidir (Tuzcuoğlu, Tuzcuoğlu, 2004; McClure, 2022).

Bu dönemde motor gelişimi kısmen tamamlanan çocuğun kendi bedenini yıkamasına fırsat verilmelidir. Banyo yaparken çocuğun yalnız başına banyo yapabileceği anlatılmalıdır. Ebeveynler diğer kardeşler ile beraber çocukları yıkamamalı ya da kendisi çocuğun yanında çıplak bir şekilde durmamalıdır. Çocuğa banyoda destek olunacaksa, özellikle genital bölgesini kendisi temizlemesini öğretmeli, bu sırada destek vereninin başını başka tarafa çevirerek saygı göstermesi ve çocuklarda mahremiyet duygusunun gelişmesine katkı sağlamalıdır (McClure, 2022). Çocuğun öğrenebileceği diğer bir mahremiyet alanı da aile üyelerinin kendine ait odalarının olması gerektiğinin anlatılmasıdır. Bireylerin odalarının kendi özel alanlarının olduğu çocuğa öğretilmelidir. Çocuğun odasına girerken kapısını çalmak, girmek için izin istemek bu mahremiyet duygusunu gelişimi için destek olur. Kendi odasına izin alınarak girildiğini gören çocuk, anne-babasının odasına da izin alarak girmeyi öğrenir. Kıyafetlerini değiştiren kapısını kapalı tutması gerektiği anlatılmalıdır (Orlando Health, 2022).



### **6-12 Yaş Döneminde (Latent-Gizil Dönem) Mahremiyet Eğitimi ve Ebeveyn Tutumları**

Bu dönemde ilkokul çağında olan çocuk fırtına öncesi sessizliğini yaşamaktadır (Cüceloğlu, 2015). Cinsel ilgi ve merakın yok olduğu, cinsel uyku halinin yaşandığı, cinsel dürtülerin yatıştığı bir dönemdir ve çocuğun ilgisi genellikle okul hayatına yöneliktir. Kendi bedeninin ve karşın cinsin bedeninin kısmen farkında olan çocuk, bu dönemde genellikle hemcinsleri ile oynar ve cinsel ilgileri diğer gelişim dönemlerine göre azalmıştır (**İnanç ve Yerlikaya, 2014**). Kısmen mahremiyet duygusu gelişmiş olan çocukta kendine ait oda kavramı oluşturulmalıdır. Kardeşleri ile aynı odayı ya da yatağı paylaşıyorsa mümkünse özellikle farklı cinsiyete sahip olduğu kardeşleri ile odaları ayrılmalıdır. Aynı cinsiyete sahip kardeşi ile odayı paylaşıyorsa da aynı yatakta yatmamalı, kıyafet değişimi sırasında birbirlerinin özel alanlarına saygı duymayı öğretmek gereklidir (Güneş, 2017).

### **12 -18 yaş Ergenlik Döneminde (Genital Dönem) Mahremiyet Eğitimi ve Ebeveyn Tutumları**

Ergenlik dönemi, gelişim dönemleri içinde fiziksel, cinsel ve psikososyal değişikliklerin en fazla yaşandığı, erişkin hayata geçiş dönemidir (Parlaz ve ark. 2012). Bu dönemin en büyük özelliği erişkinlere göre genç bireylerin merakının, öğrenme ve deneyimleme isteğinin fazla olması nedeniyle çok daha kolay riskli davranışta bulunabilmeleridir (Yanikkerem ve **Üstgörül, 2019**). Bu nedenle bu dönemde istenmeyen gebelikler ve erken yaşta çocuk sahibi olma gibi sorunların yanında, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH), AIDS (Acquired Immuno Deficiency Syndrome), isteyerek düşükler, alkol ve madde bağımlılığı gibi birçok fiziksel, psikososyal ve ekonomik sorunların da ortaya çıktığı görülmektedir (Akalpler ve Eroğlu, 2015). Bu dönemde ebeveynlerin arkadaşça ve olumlu tutumları, ergenleri riskli davranışlara karşı koruyucu etkiye sahiptir.

### **Erişkinlik Dönemi Cinsel Gelişim ve İletişim**

Erişkin bireyler cinsellik hakkında her şeyi biliyorum diye bir düşünce içerisinde olabilir. Oysa cinselliğin dürtüsel olarak üreme kısmı insanlar ve hayvanlar tarafından bilinmektedir. Ama haz alma, bedeni keşfetme, partnerine ve bedenine saygı duyma öğrenilebilecek davranışlardır. Bunun yanı sıra erişkinlik döneminde vajinismus, prematür ejakülasyon gibi birçok cinsel fonksiyon bozuklukları ile de karşılaşılmaktadır. Cinsel fonksiyon bozuklukları tek başına

çözülebilecek sorunlar değildir. Partnerlerin sağlıklı bir cinsel yaşantı sürmeleri için cinsel danışmanlık ya da terapiden faydalanmaları yaşam kalitesi açısından oldukça önemlidir (CİSED, 2021).

### ***Mahremiyet eğitiminde Ebeveyn Tutumları***

Anne-babalar çocukların ilk eğitimcileridir. Her alanda olduğu gibi mahremiyet eğitimi ve cinsel eğitimde de aile en önemli rolü oynamaktadır. Çocukların ebeveynleri ile konuşmaları, duygularını paylaşmaları onların cinsiyetlerini ve bedenlerini doğru tanıyıp anlamaları için iyi bir rehber oluşturmaktadır (Pop ve Rusu, 2015).

Mahremiyet eğitimi çocukların kendi ve karşı cinsin özelliklerini bilmesini, cinsiyet rollerini anlamayı, cinsel ihtiyaç ya da problemlerin anlaşılmasını sağlayan bir eğitim olup cinsel eğitimi de içermektedir. Çocuklar genellikle iki yaşından itibaren cinsiyet farklılıkları ile başlayan sorular yöneltmeye başlar (Kilci, 2018). Aynı sorular farklı yaş dönemlerinde tekrar tekrar sorulabilmektedir. Bunun nedeni çocuğun cinselliğe yüklediği algının farklı olmasıdır. Çocukların cinsel içerikli sorular sorması son derece doğal ve sağlıklı bir yaklaşım olup mahremiyet algısının oluşumunu sağlar. Onların dünyasındaki cinsellik sorularında üreme (cinsel ilişki) algısı yoktur. Üreme davranışı ve algısı yalnızca yetişkinlerin dünyasına ait bir kavramdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde çocukların cinsellik soruları karşısında yetişkinlerin panik yapması oldukça yersiz bir davranıştır. En uygun davranış şekli çocuğun sadece sorusuna karşılık gelen cevabın yaşına uygun şekilde olmasıdır. Geçştirilen cevaplar, yanıtız bırakılan sorular ya da çocukları “sus bakayım, ayıp, bunlar nasıl sorular” tarzında verilen yargılayıcı cevaplar çocukta suçluluk duymasına neden olmakta, mahremiyet algısının gelişimini engellemektedir (Bulut ve ark. 2003; Deniz ve Yıldız 2018).

### **Mahremiyet ve Cinsel Eğitim Konusunda Yapılan Literatür İncelemesi**

- Çalışkan (2019) tarafından okul öncesi dönemde çalışan öğretmenlerin mahremiyet eğitimi konusunda bilgi düzeylerinin belirlenmesinin incelendiği çalışmada öğretmenlerin mahremiyet eğitimini %44’ü özel bölge eğitimi, %28’i cinsiyet ve cinsellik eğitimi olarak tanımladıkları saptanmıştır.
- Çakır (2015) çalışmasında mahremiyet eğitimin ne anlama geldiğini sormuş, aileler; tuvalet ve banyo adabı (%67), cinsel eğitim (%70), yatak odalarına izinsiz girmeme (%79) cevaplarını vermişlerdir.

- Duran (2018) mahremiyet eğitiminin çocuğun kişilik gelişimini istenen şekilde yönlendirmeyi sağlayan bir eğitim olup, bu konuda ebeveynlerin en iyi rol model olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte cinsel istismardan korunmanın mahremiyet eğitimi ile önlenebileceğini ifade etmiştir.
- Bulut (2016) yaptığı çalışmada okul öncesi dönemde mahremiyet ve cinsel eğitimin öğretmenler tarafından verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Verilen eğitimin ebeveynler ile de paylaşılması gerektiği söylenerek aile eğitiminin de önemi vurgulanmıştır.
- İşler ve Gürşimşek (2018) ailelerle yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin okulöncesi eğitim programlarında hamilelik ve doğum (%12,0), üreme (%8,5) ve mastürbasyon (%6,5) konularında cinsel eğitim düzenlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.
- Larsson ve Svedin (2002) araştırmasında ebeveynler çocuklara mahremiyet eğitiminin aile bireyleri ve öğretmenler tarafından verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.
- Kefeli'nin (2016) 21 ebeveyn ile yaptığı çalışmada beş veli cinsel eğitim konusunda çocukların, üç veli öğretmen ve okul çalışanlarının, üç veli toplumun bu konuda eğitilmesi gerektiğini ifade etmiştir.
- Deniz ve Gözütok (2017) mahremiyet ve cinsel eğitim alanının yazılan kitapları inceledikleri çalışmalarında bu tür kitapları ailelere önermeden ya da çocuklara okumadan çocuğun gelişim dönemine uygun olma durumunun araştırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte araştırmada ülkemizde cinsel eğitim içerikli kitapların nitelik ve niceliğinin artırılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde; Amerika'da yapılan çalışmada ailelerin %47,5'inin çocukları ile cinsellik hakkında konuşmadığı, çocukların cinselliği öğrenme kaynağı akranları (%32,6) ve okul (%14,1) olduğu belirlenmiştir (Vivancos, Abubakar, Howard & Hunter, 2013). Yapılan bir başka çalışmada öğrencilerin cinsellikle ilgili ilk bilgi aldıkları kaynaklar; kitap/gazete/dergi (%66,3), arkadaş (%60,8) ve öğretmen (%38,7) olduğu saptanmıştır (Evcili ve ark., 2013). Ailelerin "Bu konuyu nasıl açıklayacağımı bilmiyorum? Acele etmeye gerek yok nasıl olsa öğrenir? Bunu anlatırken nasıl kelimeler kullanmam gerektiğini bilmiyorum? Bize sanki annemiz babamız mı anlattı da biz de onlara anlatalım? Biz öğrendik nasılsa onlarda öğrenir?" gibi geçiştirici cümleler kura-

rak çocuklarını cinsel eğitimden yetersiz bırakmaları çocukların bilgileri farklı yerlerden öğrenmelerine neden olmaktadır. Nitekim de araştırmalarda son yıllarda teknolojinin de gelişmesiyle birlikte dünya genelinde cinsel eğitimsizlik ve iletişimsizlik nedeniyle sanal cinsellik ve porno yayılımında ciddi artış söz konusu olduğu vurgulanmaktadır (Hirschtritt ve ark. 2019).

Literatür sonuçlarına göre ailelerin ve öğretmenlerin mahremiyet ve cinsellik konusunda çocuklarının sordukları soruları genellikle yanıtlayamama, kendisinin nasıl cevap vermesi gerektiğini bilmediği için susmayı ya da geçiştirmeyi tercih etme gibi davranışlar sergiledikleri görülmektedir.

Ebeveynlerin cinselliğe yönelik tutum ve davranışları, kendi cinsel mitlerini çocuğa aktarması, cinsel organların pis ve kötü olarak öğretilmesi, çocukların cinsel organlarına dokunduğunda cezalandırılmaları, cinsel bölgenin tiksiniilmesi gereken vücut bölgelerinin olduğunun anlatılmasıyla büyüyen çocuklarda normal cinsel davranış göstermesi beklenemez. Çocuğun sağlıklı mahremiyet ve cinsel gelişimi için öncelikle anne ve babaların kendi cinsel yargılarını değerlendirmeleri, gerekirse mahremiyet eğitimi ve cinsel eğitim almaları gerekmektedir (Ceylan ve ark., 2020).

## **SONUÇ**

Çocukluk döneminin önemli gelişim aşamalarından olan cinsel gelişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için bu konuda eğitim almış hemşireler tarafından anne ve babaların, okullarda öğretmenlerin ve çocukların eğitilmeleri son derece özen ve hassasiyet gerektirmektedir. Mahremiyet eğitimi ve cinsel eğitimin doğru zaman ve ortamda verilmesi çocuk ve ergen açısından karmaşık olan cinselliğin anlaşılır hale gelmesini sağlayacak, gizli kalmış istismar ve cinsel taciz oranlarının azalmasına destek olacaktır. Özellikle toplum sağlığı ve okul sağlığı hemşireleri için mahremiyet ve cinsel sağlık eğitim programları düzenlenerek hemşireler için kapsamlı eğitim programlarının yaygınlaştırılması önerilebilir.

## **KAYNAKLAR**

- Akalpler, Ö., & Eroğlu, K. (2015). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde üniversite öğrencilerinin sık görülen cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara ilişkin bilgileri ve cinsel davranışları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-19.
- Akcan, E. (2016). Çocuklarda Mahremiyet Eğitimi. *Akdeniz Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Merkezi Bülteni*, 10(82), 63-65.
- Aksüt, Y. (2020). Çocuk cinsel istismarının sosyolojik analizi (Malatya çocuk izlem merkezi uygulaması) (Master's thesis, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- American Academy of Pediatrics. SIDS and Other Sleep-Related Infant Deaths: Updated 2016 Recommendations for a Safe Infant Sleeping Environment. (Erişim tarihi: 21.04.2022). Erişim adresi: <https://pediatrics.aappublications.org/content/138/5/e20162938>.
- Andrews, J. C., Walker, K. L., & Kees, J. (2020). Children and online privacy protection: Empowerment from cognitive defense strategies. *Journal of Public Policy & Marketing*, 39(2), 205-219.
- Babaoğlu, 2014. Sigmund Freud, Haz İlkesinin Ötesinde: Ben ve İd., Metis Yayınevi, İstanbul,4. Baskı, ss. 84-85.
- Baran, A. (2011). Birey gelişimi, Çocuk Gelişimi (Ed. Aral, N. ve Baran A.). sy.17-23. Ya-Pa yayın, İstanbul.
- Boonstra, D. (2015). Advancing sexuality education in developing countries: evidence and implications. *Evidence-based Approaches to Sexuality Education: A Global Perspective*,180.
- Bulut, A., Cokar, M., Eylen, B., Akalın, A., Gürşimşek, I., Hamurcu, H., ... Ortaylı, N. (2003). Öğretmen ve öğretmen adayları için cinsel sağlık eğitimi. İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.
- Bulut, S. (2016). Çocuk Cinsel İstismarı Hakkında Bir Derleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 139-156.
- Ceylan, Ş., Artan, İ., & Adıbatmaz, F. B. K. (2020). Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği: Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 468-490. Ceylan ve ark., 2020
- CİSED, 2021, <https://www.cised.org.tr/basin/396/cised-cocuklara-cinsel-egitimin-ilk-once-anne-babalar-tarafindan-verilmesi-gerektiginin-altini-cizdi>, Erişim tarihi: 26.05.2022
- Conk Z,Yılmaz H, Bolışık B, Başbakkal (2013).Pediatri Hemşireliği. Çocukluk Döneminde Büyüme ve Gelişme, 54-99.
- Cüceloğlu, D. (2015). İnsan ve Davranışı (31. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi. Çalışandemir, F., Bencik, S., & Artan, İ. (2008). Çocukların cinsel eğitimi: geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150).
- Cüceloğlu, D., (2014). İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çakır, S. (2015). 4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklara Mahremiyet Eğitimi Verilmesinde Din Eğitiminin Rolü (Sivas Örneği). Yüksek lisans tezi. Cumhuriyet Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas
- Çalışkan, T. (2018). Özel Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Çelik, S.B. (2020). Mahremiyet ve Cinsel Eğitiminin Önemi. Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 27, Aralık 2020, s. 101-111
- Deniz, Ü. ve Gözütok, A. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarının Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Açısından İncelenmesi. Journal of International Social Research, 10(49), 424-431.
- Deniz, Ü., & Yıldız, R. (2018). Millî Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim programında cinsel gelişim ve cinsel eğitim. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38(2), 431-447.
- Diler, R. (2014). Mahremiyet Eğitimi ve Önemi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2(1), 69-98.
- Duran, H. E. (2018). Değerler Eğitimi Bağlamında Mahremiyet Eğitimi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Esencan Y.T., Beji K.N (2015). Günümüze Değın Cinsellik Konusunda Yapılan Çalışmaların İrdelenmesi., Androloji Bülteni; 17(63):301-310.
- Esencan Y.T., Rathfish G. Psikoseksüel Gelişim Kuramının Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Alanına Yansımaları KASHED, 2017 3 (2):68-82
- Evcili, F., & Golbasi, Z. (2017). Sexual myths and sexual health knowledge levels of Turkish university students. Sexuality & Culture, 21(4), 976-990.
- Gündoğdu, Y. B. (2016). Psikanalitik kişilik kuramlarına göre gelişim ve değişimin imkanı. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/17 Fall 2016, p. 373-404
- Güneş, A. (2017). Cinsel İstismar Olgusu ve Mahremiyet Eğitimi. İnsan & Toplum 7(2), 45-70. <https://insanvetoplum.org> Erişim tarihi: 03.08.2022
- Gürbüz, S. (2018). Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin ebeveyn görüşleri ile değerlendirilmesi: Bir ölçek geliştirme çalışması (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Haruna, H., Hu, X., & Chu, S. K. W. (2018). Adolescent school-based sexual health education and training: A literature review on teaching and learning strategies. Global Journal of Health Science, 10(3), 172-183.
- Hirschtritt, M. E., Tucker, D., & Binder, R. L. (2019). Risk assessment of online child sexual exploitation offenders. J Am Acad Psychiatry Law, 47(2), 155-64.
- İnanç Yazgan, B., & Yerlikaya, E. (2014). Kişilik Kuramları. Ankara: Pegem Akademi.
- İşler S. ve Gürşimşek, A. I. (2018). 3-6 Yaş Çocuklarının Cinsel Eğitiminin Gerekliği ile İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38(3), 845-867.

- Kahraman, Ö.G., Pekdoğan, S. Çocuk Gelişimi 1-2, Nobel Yayıncılık, 2020.
- Kefeli, H. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Davranışları ile Kurum Personelinin Konuya İlişkin Görüşleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kilci, Ş., & ÖZSOY, S. (2018). Evlilik hazırlığı yapan çiftlerin cinsel mitlere inanma durumları ve etkileyen faktörler. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 5(2), 1-28.
- Larsson, I. and Svedin, C.G. (2002). Teachers' and parents' reports on 3- to 6-year-old children's sexual behavior-a comparison. Child Abuse & Neglect, 26(39), 247- 266.
- Larsson, I. ve Svedin, C.G. (2002). Teachers and parents Reports on 3- To 6-YearOld Children's Sexual Behavior-A Comparison. Child Abuse and Neglect, 26(39), 247- 266. doi:10.1016/S0145-2134(01)00323-4
- Lawrence, R. A. (2005). Supporting breastfeeding/early childhood social and emotion development. development, 14, 22.
- Livingstone, S. (2018). Children: a special case for privacy?. Intermedia, 46(2), 18-23.
- McClure R. 2022. Understanding Sexual Behavior in Young Children, Erişim linki: <https://www.verywellfamily.com/stopping-a-child-from-playing-with-his-privates-616578>.
- NCSBY, 2022, <https://ncsby.org/content/childhood-sexual-development>, Erişim tarihi: 20.05.2022
- Nevezat Tarhan, Güzel İnsan Modeli, Timaş Y. İst. 2012, s.140.
- Orlando Health, 2022. Erişim linki: <https://www.arnoldpalmerhospital.com/content-hub/how-and-why-to-talk-to-your-kids-about-their-private-parts>, Erişim tarihi: 26.05.2022
- Orth, U., Robins, R. W., & Widaman, K. F. (2012). Life-span development of self-esteem and its effects on important life outcomes. Journal of personality and social psychology, 102(6), 1271.
- Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E., & Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. Turkish Family Physician, 3(2), 10-16.
- Pop, M. V. ve Rusu, A. S. (2015). The role of parents in shaping and improving the sexual health of children-lines of developing parental sexuality education programmes. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 209, 395-401.
- Purba, N. (2012). Pendidikan Seks Untuk Anak Usia Dini Tunagrahita Ringan Kelas 3 SD (Yüksek lisans tezi). State University of Jakarta, Jakar.
- Sağlık, G.N. (2021). Psikanalitik Kuram ve Sosyal Hizmet. FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, (31), 435-455.
- Tarhan, N. (2012). İnanç Psikolojisi. İstanbul: Timaş Yayınları
- Tuzcuoglu, N., Tuzcuoglu, S. (2004). Çocuğun Cinsel Eğitimi-Anne, Ben Nasıl Doğdum. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2.
- ÜNCÜ, S.Y. (2007). Duygusal zeka ve evlilik doyumu ilişkisi (Doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı)).

- Vivancos, R., Abubakar, I., Phillips-Howard, P., & Hunter, P. R. (2013). School-based sex education is associated with reduced risky sexual behaviour and sexually transmitted infections in young adults. *Public Health*, 127(1), 53-57.
- WHO, 2016, [https://www.euro.who.int/\\_\\_data/assets/pdf\\_file/0008/379043/Sexuality\\_education\\_Policy\\_br](https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/379043/Sexuality_education_Policy_br), Erişim tarihi: 26.05.2022.
- Yılmaz Bolat, E. (2015). 1-4 Yaş arası çocuğa sahip annelerin tuvalet eğitimi kazandırma konusunda tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 53-67.
- Zeren, F., & Gürsoy, E. (2018). Neden Cinsel Sağlık Eğitimi?. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 29-33.